

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE PARLAMENTO TARİHİ

1.ÜNİTE ÖZET

ASİ VE PARLAMENTO

DEMOKRASİ: ANLAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

*İnsanları diğer canlı türlerinden ayıran en önemli özellik aklını ve dilini kullanarak toplu halde yaşamalarıdır. Bunu “aile” ile başlatmışlar, “kabile” yaşantısıyla sürdürmüşler ve en son olarak da devlet haline gelmişlerdir.

*İlk kez Mezopotamya’da MÖ. 4 binlerde görülen devlet, kısa sürede diğer coğrafyalara da yayılmıştır.

*Bir toplumun devlet haline gelebilmesi için üç unsuru gerçekleştirmesi gerekiyor.

*Sınırları belirlenmiş bir alan,

*Bu alan üzerinde birlikte yaşamayı benimsemiş bir halk

*Bu alandaki insanları yönetecek, emretme yetkisine sahip üstün güç yani egemenlik. Egemenliğe sahip olmayan toplumların

*Egemenlik tek kişinin elinde ise bu toplumlarda Monarşi vardır.

*Egemenlik bir azınlık grubun elinde ise buralarda Oligarşi vardır.

*Egemenlik halka ait ise buralarda da Demokrasi vardır.

*Devletlerin ilk tanıştıkları yönetim kuşkusuz Monarşik yönetimlerdir.

*Demokrasi kavramı; MÖ.5.yüzyılda Yunan tarihçisi Herodot tarafından kullanılmıştır.

*2500 yıllık bir geçmişi olmasına rağmen demokrasinin güncellik kazanması ancak 17. yüzyılın sonlarında başlamıştır.

* Demokrasi,17. yüzyılda İngiltere’de, 18 yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa’da uygulanmaya başlamış ve daha sonra da önce Avrupa’ya ve giderekde dünyanın dört bir yanına yayılmıştır.

*Herodot; MÖ 5. Yüzyılda yaşamış Yunan tarihçidir. Bodrum yakınlarında dünyaya gelmiştir. “Tarihin Babası” olarak anılmasını sağlayan Herodot Tarihi’ni kaleme almıştır. Eserinde Yunanlar ile Persler

arasında yapılan Pers Savaşlarını anlatmıştır.

*Demokrasi, yaygınlaşmasını ve gelişmesini özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra sürdürmüştür.

*Demokrasi; Yunanca Demos (halk) ile Kratos (iktidar) sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşmuş bir kavramdır.

*Demokrasinin en yaygın tanımını Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Abraham Lincoln yapmıştır. Buna göre demokrasi, halkın,halk tarafından halk için yönetilmesidir.

*Aristoteles; halkı, birikmiş serveti ya da mülkü olmayan kimseler olarak tanımlamıştır.

*Aristoteles; MÖ. 4. Yüzyılda yaşamış Antik Yunan filozofudur. Platonun öğrencisidir. Batı düşüncesinin en önemli filozoflarından. fizik,gökbilim, mantık, siyaset,biyoloji, zooloji ve felsefe

gibi pek çok konuda eser vermiştir.

*Türkiye diğer ülkelere göre daha geç demokrasiye geçmiş olsa bile 1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkını vererek bu konuda örnek bir ülke olmuştur.

*20. yüzyılın başında 48 devletten sadece 9'unda, 1920'de 64 devletten 22 sinde, 1960 da ise 121 devletten 29'unda demokrasi vardır.

DOĞRUDAN DEMOKRASİ

*Doğrudan demokrasi, demokrasinin doğduğu dönemde İlkçağın kent devletlerinde uygulanmıştır. Sistem, yönetime katılma hakkına sahip yurttaşların bir meydana toplanarak sorunları görüşmesi ve oylarını vermesi esasına dayanır.

*İlkçağ demokrasilerini en iyi yansıtan yer Atina idi.

Atina'dademokrasiye işlerlik kazandıran kurumlar ve bunların çalışmaları şöyleydi.

a- Yasama Meclisi: Atina'da yetişkin her erkek Halk meclisinin(Ekklesia) üyesi

idi. Toplantılar sabah şafak vaktinde başlarve akşama kadar sürerdi. Oylama el kaldırma yoluyla yapılırdı.Meclisin gündemini Beş Yüzler Konseyi adı verilen yürütme organı yapardı.

b- Yürütme: Beş Yüzler Konseyi: Bu konsey Atina'yı oluşturan 10 kabile ve 139 yerel birimi temsil edecek şekilde yapılandırılmıştı.

c- Yargı: Atina'da yargı işlevi yurttaşlarca seçilen jüri üyelerince yerine getirilirdi.

YARI DOĞRUDAN DEMOKRASİ

*Bu tip demokrasiler, doğrudan demokrasi ile temsili demokrasi arasında bir modeldir.

*Halk kendilerini temsil edeceklere yetki vermektedir.

*Bunu da “Halk Oylaması (Referandum)”, “Halk Vetosu” ve “Halk Girişimi” gibi çeşitli adlar altında yapmaktadır.

-Halk oylaması: Halkın temsilcilerinden oluşan parlamentonun ülkeyi ilgilendiren herhangi bir konuda aldığı kararın ve yaptığı düzenlemenin yürürlüğe girebilmesi için kimi durumlarda halkın oyuna ihtiyaç duyulur.

-Halk vetosu: Parlamentoca yapılmış bir düzenleme karşısında belirli sayıda yurttaşın, belirli bir süre içinde bir araya gelerek bu düzenlemenin yürürlüğe girebilmesi için halkoyuna başvurulmasını istemesi ve bu isteğin uygulanmasıdır.

-Halk girişimi:Yarı doğrudan demokrasilerde belli ölçülerde de halkında yasa önerisinde bulunma hakkı vardır.

TEMSİLİ DEMOKRASİ

*Temsili demokrasi iki şekilde uygulanmaktadır.

*Bunun birinci ve yaygın olan şekline göre seçmenler yasama organının üyelerini seçerek yürütme organını kendi içinden çıkarır ve yürütmeyi ya doğrudan ya da dolaylı olarak denetler.

*İkinci şekle göre ise; seçmenler sadece yasama organı üyelerini değil aynı zamanda yürütmenin başı olan devlet başkanını da seçer.

*Amerika'da olduğu gibi. Halkın kendi kendisini yönetmesi demek olan demokraside ana hedef halkı ideal özgürlüğe ulaştırmaktır.

*Bu konuda izlenen yöntem birbirinden farklı ve birbirine zıt iki demokrasiyi ortaya çıkarmıştır. Bunlardan biri Klasik ya da çoğulcu Batı demokrasisi diğeri ise Marksist ya da sosyalist demokrasi olarak adlandırılmıştır.

*Ancak demokrasi denildiğinde genellikle Klasik Batı demokrasisi akla gelmektedir.

*Bunların yanında günümüzde Korumacı demokrasi, Gelişimci demokrasi, Korporatist demokrasi, Anayasal demokrasi gibi demokrasi modellerinden de söz edilmektedir.

KLASİK DEMOKRASİNİN ANA UNSURLARI

Yetkilerin Sınırlandırılması

*Demokrasi devleti yönetecek kişilerin yetkilerinin sınırlandırılmasını öngörür.

Temel Hak ve Özgürlüklerin Güvence Altına Alınması

*Demokrasideki amaç bireyleri ideal özgürlüğe ulaştırmaktır. Yöneticiler bunun için çaba gösterirler.

Eşitliğin Sağlanması

*Klasik demokrasinin ana dayanaklarından biri de eşitliktir. Ancak bu yasalar karşısında bir eşitliktir. Dil, din, renk, köken, cinsiyet, ekonomik güç, eğitim düzeyi vs bakılmadan tüm insanların eşit sayılmasıdır.

Seçim

*Seçim, klasik demokrasinin temel dayanağıdır.

*Bireylerin devlet yönetimine katılması konusunda belirleyici etkenlerin başında mülkiyet geliyordu.

*Kısıtlı oy sisteminin bir başka göstergesi bireylerin eğitim düzeylerine bakılarak oy kullanma hakkının verilmesidir.

*Kısıtlı oy sisteminin bir başka uygulama biçimi cinsiyetin öne çıkarılmasıdır.

*Devrim yapan Fransa da kadınlar 1944'te De Gaulle'nin girişimiyle çıkarılan bir emirname ile oy verme hakkına kavuşmuşlardır.

*Charles de Gaulle Fransız asker ve siyasetçidir. II. Dünya Savaşı sırasında alınan Alman

yenilgisi üzerine Londra'da Özgür Fransa hareketini başlatmıştır. 1944'te Fransa'nın Alman işgalinden

kurtulmasının ardından da Fransız Hükümeti'nin başkanlığını üstlenmiştir.

*Kısıtlı oy uygulamasının bir başka şekli de ırk ayrımına dayanmaktadır.

*Tarihsel gelişime baktığımızda tek dereceli ve iki dereceli seçim sistemleriyle karşılaşmaktayız.

*Tek dereceli seçim sistemi; seçme hakkına sahip kişilerin sandık başına giderek adaylara doğrudan doğruya oy vermesini öngörmektedir.

*İki dereceli seçim sisteminde ise seçme hakkına sahip kişilerin kendilerini temsil üzere milletvekillerini seçecek olanları seçmesi ki bunlara ikinci seçmen denir, onların da milletvekili adaylarından istediklerini seçmesini öngörür.

*Demokrasinin gelişmesine ve yerleşmesine paralel olarak toplumlar iki dereceli sistemden tek dereceli sisteme geçmişlerdir.

*Karma Sistem: Çoğunluk sistemi ile Nispi Temsil sisteminin birleştirilmesiyle üretilmiş seçim sistemidir. Sistem, temsilcilerin yarısının basit çoğunlukla tek adlı seçim bölgelerinden diğer yarısının da partiler tarafından düzenlenmiş listelerden seçilmesini öngörür.

*Nispi Temsil: (oransaltemsil) Bu sistemde partiler oyları oranınca milletvekili çıkarırlar. Nispi temsil

sistemi ile değişik fikir ve siyasi görüşler parlamentoya girer. Azınlıkların meclislerde temsili ancak bu

sistemle mümkün olur. Bu sistemle ülkedeki parti sayıları çoğalır.

*Muhalefet

*Demokraside iktidar ve muhalefet ayrımı en açık bir şekilde kendini gösterir. Siyasal iktidar; kendisinin eleştirilmesine, kendisine alternatif olacak siyasi örgütlerin oluşmasına ve kendisiyle yarışmasına izin vermek zorundadır. Bu nedenle muhalefetin çalışmalarını kolaylaştırıcı önlemler almak zorundadır.

Çoğunluğun Yönetme Hakkı

*Siyasal partiler temsili demokrasinin gelişmesine paralel olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmışlar, 20. Yüzyılın ortalarında demokrasilerin vazgeçilmez unsurları olmuşlardır.

KLASİK DEMOKRASİNİN UYGULANMA BİÇİMLERİ

*Klasik demokrasi;

• Parlamenter Sistem,

• Başkanlık Sistemi

• Meclis Hükümeti Sistemi olmak üzere üç şekilde uygulanmıştır.

PARLAMENTER SİSTEMİN ÖZELLİKLERİ

*Parlamenter sistemin beşiği İngiltere'dir.

*Parlamenter sistemin belirgin özelliği ulusal iradenin temsil edildiği yer olan ve seçimle oluşan parlamentoya karşı yürütme gücünü oluşturan hükümetin sorumlu olmasıdır.

*Devlet başkanı sorumsuz, hükümet ise parlamentoya karşı sorumludur.

*Devlet başkanının çıkardığı kararları ilgili hükümet üyesinin imzalaması şarttır.

*Parlamenter sistemde hükümet meclise karşı sorumludur.

*Yasama organı güvensizlik oyu ile hükümeti düşürebilir. Hükümet de meclisi feshedebilir.

BAŞKANLIK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

*Başkanlık sistemi katı bir güçler ayrılığına dayanır.

*Yasama Gücü; halkoyu ile belirlenen Senato ve Temsilciler Meclisi'nden oluşan iki meclisli bir Kongre'nin elindedir.

*Yürütme Gücü ise yine halkoyu ile seçilen başkan tarafından yerine getirilir.

*Başkan; hem devlet başkanı hem hükümet başkanıdır.

*Hükümet üyelerini başkan atadığı için onlar da başkana karşı sorumludur.

*Yasama organı hükümeti düşüremediği gibi; hükümet de yasamayı feshedemez.

*Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulamaya başlanan bu sistem, diğer ülkelerde çok olumlu sonuçlar vermemiş ve demokrasinin gelişmesine katkı sağlamamıştır.

*Kimi ülkelerde de yarı başkanlık sistemi adı verilen melez bir sistem yaratılmıştır. Örneğin Fransa'da olduğu gibi.

MECLİS HÜKÜMETİ SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

*Bu sistemde yasama ve yürütme güçleri birleştirilmiştir.

*Meclis Hükümeti Sistemi J. J. Rousseau'nun savunduğu millet iradesinin bölünemeyeceği düşüncesine dayanır.

*Meclis çıkardığı yasaları ve aldığı kararları uygulayamayacağı için bu görevi kendi içinden çıkardığı hükümete verir.

*Meclis Hükümeti Sistemi'nde tüm yetki mecliste toplanmıştır. Hükümet üyeleri meclisçe belirlenir.

*Hükümet üyeleri tek tek meclisçe seçilir ve tek tek ya da toplu olarak meclise karşı sorumludur.

*Başbakan yoktur. Meclis, hükümetin aldığı kararların uygulanmasını durdurabilir, değiştirebilir.

*Yasama hükümeti düşürebilir, ama hükümet meclisi feshedemez.

*Devlet başkanlığı yoktur. Meclisçe seçilen bir kişi bu görevi yerine getirir

Jean-Jacques Rousseau

*Fransız yazar ve düşünür. Yurttaşı, ortak benliği, halkı ve devleti yaratan bir “Toplum Sözleşmesi”nin var olduğunu, toplumdaki her bireyin bu sözleşmeye katılması gerektiğini, devletin iktidara değil, halka

ait olduğunu savunmuştur.

UZLAŞMACI YOLLA PARLAMENTONUN OLUŞMASI VE DEMOKRASİNİN KURULMASI: İNGİLTERE ORNEĞİ

*Kral William geleneksel feodal düzeni benimsemiş, onu kendine özgü eklemlerle sürdürmeyi uygun

bulmuş hatta kendisini geleneksel meclis olan Witan Meclisi’ne kral olarak onaylatmıştır.

*Papalık ile anlaşmazlığa düşen ve Fransa ile giriştiği savaşı kaybeden kral, güç kaybetmiştir.

Bunu fırsat bilen feodal beyler 63 maddeden oluşan ve tarihe Magna Carta olarak geçen belgeyi krala kabul ettirerek o günkü koşullara göre kralın yetkilerini sınırlandıracak, kendi ayrıcalıklarını güvenceye alacak bir yürüyüşü başlatmışlardır.

PARLAMENTONUN ORTAYA ÇIKMASI

*İngiltere’de Kraliyet Meclisi (Magnum Concilium) Feodal beylerin ve kilise mensuplarının temsilcilerinde oluşuyordu

* 1295’te İngiltere’de 400 kişiden oluşan bir parlamento ortaya çıktı.

*14. yüzyılda parlamentonun ikiye ayrıldığı görüldü (1332). Geleneksel olarak

*Kral Meclisi üyesi olan ve kralın özel daveti gereğince meclise katılan Feodal Bey temsilcileri ile üst düzeydeki kilise mensuplarının temsilcileri Lordlar Kamarası’nı oluşturdu.

*Şehir temsilcileri ile az da olsa özerkliğe sahip yerel yönetim birimlerinin temsilcileri Avam Kamarası adı altında toplandılar.

TEMEL HAKLARIN YASAL TEMELLERE OTURTULMASI

A- HAKLAR DİLEKÇESİ (PETİTİON OF RIGHTS)

*I. James’in ölümü üzerine tahta çıkan I. Charles da oluşmuş bulunan kuralları hiçe saydı. Parlamentonun onayı olmadan vergi koymak istemesi bu kez parlamentonun tepkisine yol açtı.

*Fransa ile girdiği savaşın kötü gidişi de bu tepkiyi tetikledi. Kral tepkileri önleyebilmek için birkaç kez parlamentoyu kapattı ise de parlamento her açılışında eski kararında direndi. Bunun üzerine Kral parlamento ile anlaşmak zorunda kaldı ve 1628’de Haklar Dilekçesi(Petition of Rights)

olarak tarihe geçen belgeyi kabul etti.

*Haklar Dilekçesi, Magna Carta ile verilen hakların bir tekrarından başka bir şey değildi.

*Özgür İngiliz yurttaşının mal ve can güvenliği kralların keyfi eylemlerine karşı korunacak,

*mahkeme kararı olmadan bunlar tutuklanamayacak, hapsedilemeyecek,

mallarına el konulamayacaktı.

*Normal mahkemelerin dışında mahkemeler kurulamayacak ve insanlar buralarda yargılanamayacaktı. Savaş zamanında uygulanan kurallar barış zamanında da geçerli olmayacaktı.

*Yasalarda öngörülmeven cezalar verilemeyecekti.

*Parlamento yasama iktidarına ortak olacaktı.

B- BÜYÜK UYARI

*Avam Kamarası parlamentonun kapatılmasına karşı çıkmıştı. Parlamento 1640'da yeniden toplandığında Avam Kamarası kralın yetkilerini nasıl kötüye kullandığı nı belirten bir liste yayınladı ve krala uyarıda bulunma kararı aldı.

*Parlamento ordunun da kontrolünü ele geçirdi.

*Cromwel'in ordunun başına geçmesiyle parlamento güçleri kral güçlerini yendi (1648).

*Kral yargılandı ve idam edildi.

*İngiltere'de yönetim Cromwel'in eline geçti. O da orduya dayanan bir diktatörlük kurdu.

*Cromwel'in iktidara gelmesi ile İngiltere'de Lordlar Kamarası kaldırıldı.

*Bir anayasa hazırlandı. Yürütmenin başına "protectör" denilen bir kişinin geçirilmesi fikri benimsendi.

*Cromwel, 16 Aralık 1653'te Protectör ilan edildi

C- KİŞİ DOKUNULMAZLIĞININ GÜVENCE ALTINA ALINMASI (HABEAS CORPUS ACT)

*Yeni kral II. Charles, parlamentoyla uzlaşmayı tercih etti ve kişi güvenliğini kapsayan bir belgeyi imzaladı .Bu belgeye göre;

- Yargıç kararı olmadan kişiler tutuklanmayacak, hapsedilmeyecek, öldürülmeyecekti.
- Suç işleyenler kısa sürede yargıç karşısına çıkarılacak,
- Suçlular, işledikleri suça göre tutuksuz yargılanabilecek ya da kefaletle serbest bırakılabilecekti.

D- HAKLAR BEYANNAMESİ (BILL OF RIGHTS)

*II. James, mutlak krallık yanında Katolikliği de İngiltere'de egemen kılmak istedi.

Parlamento ile James anlaşmazlığa düştü ve Fransa'ya kaçtı.

*William d'Oranges ile karısı İngiltere tahtına oturdu.

*Bundan yararlanan parlamento 1689'da Haklar Beyannamesi'ni krala imzalattı.

*Haklar Beyannamesi'ne göre; yasa yapma, vergi koyma yetkisi parlamentoda

olacak, kanunsuz vergi alınmayacak, Parlamento üyeleri serbest seçimle seçilecek,

Parlamentoda tartışma özgürlüğü olacak burada yapılan konuşmalardan dolayı soruşturma

açılmayacak, Parlamento sürekli olacak, ceza, suçun ağırlığına göre olacak,

kişiler krala dilekçe verebilecek, Kral barış ortamında parlamentonun onayını almadan asker bulunduramayacak, yurttaşlar silah altına alınamayacaktı.

*İngiliz kralı çocuk bırakmadan ölünce yerine 1714'te Alman asıllı George I geçti.

Yeni kral İngilizce bilmediği için hükümet toplantılarına katılmamaya başladı.

*Hükümet üyeleri arasında koordinasyonu sağlamak ve alınan kararları krala iletmek üzere hükümet üyelerinden birinin öne çıkmasıyla başbakanlık kurumu oluştu.

*Böylece ülke sorunlarının kralın başkanlığında görüşülmesi dönemi kapanarak hükümetin ülke sorunlarına görüşeceği bir dönem başlamış oldu. Bunun yanında siyasal partiler de ortaya çıkmaya başladı.

*Yaşanan iç mücadele toplumu kral yanlıları ve kral karşıtları olmak üzere ikiye bölmüştü.

*Din ve siyasi özgürlükler yanında ticari özgürlüğü de savunan kral karşıtlarına Whigs'ler dendi.

Bunlar gelişerek Liberal Parti'ye dönüştü.

*Başta Feodal sistemin asli unsuru olan büyük toprak sahipleri ve kilise mensupları olmak üzere kral yanlıları da Tory'ler olarak adlandırıldı.

İNGİLTERE'DE SİYASAL DEMOKRASİYE GEÇİŞ

*1838'de Lord John Russel'in seçim hakkı konusunda yaptığı açıklamalar işçi derneklerini harekete geçirdi ve İngiltere'de Chartist hareketini başlattı.

*Bunlar; genel seçim hakkı, gizli oy kullanılması, seçim çevrelerinin eşitlenmesi, seçmen olmak için

mülkiyet zorunluluğunun kaldırılması, Avam kamarası üyelerinin her yıl yenilenmesi ve milletvekillerine maaş verilmesi gibi öneriler sundular.

İHTİLALCİ YOLLA PARLAMENTONUN OLUŞTURULMASI VE DEMOKRASİNİN

KURULMASI: FRANSA ORNEĞİ

*1789 öncesinde de Fransa'da Feodalite üzerine oturmuş mutlak monarşik bir sistem vardı.

*Buna göre de iktidarın kaynağı Tanrı idi. Kral, kutsal kişiydi.

*Fransa'da da kimi feodal kurumlar ülkenin yönetiminde krala yardımcı oluyordu. Bu kurumların başında Etats Generaux geliyordu. Kral, yılda birkaç kez feodal beylerle toplanarak gerekli gördüğü kararları alırdı.

Devrim öncesi Fransa'da toplum üç sınıfa bölünmüştü.

*Soylular, Dua edenler (kilise mensupları) ve üçüncü tabaka.

*Soyluluk irsi idi. Soylu bir aileden dünyaya gelen soylu sayılıyordu. Kral zaman zaman parayla soyluluk unvanı da verebiliyordu.

*Dua edenler ise kilise mensuplarıydı. Bunlar da devletin sahipleri olarak görülüyorlardı.

*Üçüncü tabaka toplumun % 97'sini oluşturan ve içinde büyük çelişkiler yaşanan bir kesimi kapsıyordu (24 milyon civarında). Bunların içinde köylüler, emek gücünden başka bir şeyi olmayan işçiler, küçük bir atölyesi bulunan zanaatkarlar, ustalar, çıraklar, öğretmenler, avukatlar, doktorlar, fabrikatörler, tüccarlar vb gibi üretim ve hizmet sektörünü elinde tutan kesimler yer alıyordu.

*Ekonomik açıdan güçlenen bu kesim zamanla eğitimin de gelişmesiyle bilinçlendi. Aydınlanma felsefecilerinin ortaya attığı düşüncelerden de etkilendiler. 'Yöneticiler yönetme yetkisini görünmez güçlerden değil yönettiği halktan almalıdır' düşüncesi bu kesim üzerinde etkili oldu ve onları ihtilale hazırladı.

FRANSA'DA İHTİLÂLİN BAŞLAMASI

*Fransa'daki ayrıcalıklara dayanan, halkın büyük bölümünü dışlayan sınışı sistemin devam etmesi zordu.

*Bu dönemde başta kral olmak üzere yöneticilerin savurgan davranışları bozuk olan iktisadi durumu daha da bozmuştu.

*Dışarıdan alınan borç paranın miktarı bilinmiyordu. Devlet iflasın eşiğine gelmişti. Bu durumdan çıkabilmek için vergi eşitliğine dayanan reform yapılması gündeme getirildi. Ancak soylular buna karşı çıktılar ve vergi eşitliğine dayanan reformcuların görevlerinden alınmasını sağladılar.

*Üçüncü tabaka temsilcileri parlamentodaki toplantı salonunda kalarak beklediler,10 Mayıs'tan sonra mazbataları incelemeye başladılar. Bu arada yaptıkları tartışmalarda kendilerinin ulusun çoğunluğunu temsil ettikleri sonucuna vardılar ve kendilerini Ulusal Meclis olarak adlandırdılar

*Aynı gün vergi yasasını da kabul ettiler.

*Ulusal Meclis üyeleri bir anayasa yapmaya karar verdiler.

*Kral, 23 Haziran'da meclise gelerek yapılan işlemleri iptal ettiğini ve dağılmalarını istedi. Ancak onun isteği gerçekleşmediği gibi soylulardan da meclise katılımlar başladı.

*9 Temmuz'da Ulusal Meclis kendini "Kurucu Meclis" olarak ilân etti.

*Kral ve soylular zorla meclisi dağıtmaya yöneldiler, Paris'e asker getirdiler.

*Bunun üzerine halk ayaklandı ve 14 Temmuz'da monarşinin simgesi olan Bastil tutukevini basarak tutukluları serbest bıraktılar. Böylece ihtilâli başlattılar.

*Paris'in yönetimini ele aldılar. Kurucu Meclis 4-5 Ağustos'ta ayrıcalıkları kaldırdığını belirterek feodal sisteme son verdi.

*26 Ağustos 1789'da İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'ni yayınlarak çağdaş demokrasinin dayanaklarını ortaya koydu.

İNSAN VE YURTTAŞ HAKLARI BEYANNAMESİ

*Beyannameye göre; İnsanlar, özgür ve hukuk bakımından eşit doğarlar. Özgürlük başkalarına zarar vermeyen her şeyi yapabilmektir.

*Özgürlüğün sınırlarını yasalar belirler, yasa, toplum için zararlı olan hareketleri yasaklar.

*Yasa genel iradenin açıklanmasıdır.

*Yasanın yapılmasına her yurttaş ya kendisinin ya da temsilcisinin katılma hakkı vardır.

*Yasa önünde tüm yurttaşlar eşittir. Yasanın gösterdiği durumlar dışında kimse tutuklanamaz, gözaltına alınmaz.

*Her insan suçlu olduğu bildirilinceye kadar suçsuzdur.

*Hiç kimse dinsel nitelikte bile olsa kanılarından dolayı rahatsız edilemez. Bu kanılar kamu düzenini bozucu olamaz. Düşünce ve kanıların özgürce açığa vurulması insanın en değerli haklarından biridir.

* Her yurttaş serbestçe konuşabilir, yazabilir, düşünebilir.

*Devletin amacı insanın doğal haklarını korumaktır. Bunlar da özgürlük, güvenlik, mülkiyet, zulme karşı direnmedir.

*Halktan gelmeyen bir otorite ile hiçbir kimse donatılamaz.

*İnsanın ve yurttaş haklarının korunması için bir kamu gücüne ihtiyaç vardır. Bu güç özel amaçlar için

kullanılamaz.

*Kamu gücünün sürdürülebilmesi ve giderlerinin karşılanabilmesi için vergi gereklidir.

*Vergi yurttaşların zenginlik oranına göre bölüşülmelidir.

*Toplum devlet görevlilerine yaptıkları işin hesabını sorma hakkına sahiptir.

*Mülkiyet hakkı dokunulmaz ve kutsaldır.

BİRİNCİ CUMHURİYET DÖNEMİ (1792-1848)

*Meclis, yapılan seçimlerin ardından 1 Ekim 1791’de çalışmalarına başladı. İlk kararlarından biri adeta Avrupa’da krallığı koruma görevini üstlenmiş olan Avusturya’ya savaş ilân etmek oldu.

*İki dereceli bir seçimle oluşan ve Ulusal Konvansiyon adı verilen yeni meclis 20

Eylül 1792’de toplandı. 21 Eylül’de krallığı kaldırarak Cumhuriyet’i ilân etti.

*İç karışıklıkları önlemek için olağanüstü yetkilerle donatılmış ihtilal mahkemeleri kuruldu.

*Ayrıca başında Danton’un bulunduğu ve ülkeyi demir yumrukla yöneten hükümeti

desteklemek için 9 kişiden oluşan ve “Kamu Selameti” adı verilen bir komite

oluşturuldu.

*Konvansiyon 1795’te yeni bir anayasa yaptı.

*Yeni anayasaya göre yürütme yetkisi Direktuar(Directoire) adı verilen 5 kişilik bir heyete bırakılmıştı.

*Yasama yetkisi ise biri 150 kişiden oluşan “İhtiyarlar”, diğeri 500 kişiden oluşan “Beş Yüzler” adı verilen iki meclise verildi.

*Buna kralcılar karşı çıktı, ülkede isyan başladı. Ancak Napolyon bu isyanı bastırdı.

*Georges Jacques Danton;Fransız İhtilali'nin en önemli isimlerinden biridir. Avukat ve politikacıdır.

*Maximilien Robespierre;Fransız İhtilali'nin liderlerinden, hukukçu ve politikacı. Demokrasiyi ve genel oy ilkesini ısrarla savunmuştur.

*Napolyon, Sieyes ve Ducos bir araya gelerek Kasım 1799'da bir darbe yaptılar ve Direktuar idaresini

yıktılar. Yerine Konsüllük (Cosulta) idaresini kurdular.

Konsüllük Yönetimi

*18 Mayıs 1804'te konsüllük imparatorluğa çevrildi.

*Napolyon, I. Napolyon unvanını aldı. Savaşların iyi gitmemesi Napolyon'un Elbe adasına sürülmesi üzerine Fransa'da yeniden krallığa dönüldü.

MONARŞİYE DÖNÜŞ

XVI. Louis'in kardeşi XVIII. Louis adıyla Fransa tahtına oturdu. Yeni kral halkı memnun etmek için yeni bir anayasa ilân etti. Buna göre herkes kanun karşısında eşit olacak ve eşit vergi verecekti. Din ve basın özgürlüğü sağlanacaktı.

İkinci Cumhuriyet Dönemi (1848-1870)

*10 Aralık 1848'de Napolyon'un yeğeni Louis Napolyon ezici bir çoğunlukla (kullanılan oyların %73'ünü alarak) cumhurbaşkanı seçildi.

*Son derece geniş yetkilerine karşın Louis Napolyon, cumhurbaşkanlığı ile yetinmedi.

*O imparator olmak istiyordu. Bunun için halkın oyuna başvurdu. 7.800.000

kişi Napolyon'un imparator olması için oy kullandı. O da 2 Aralık 1852'de, III. Napolyon olarak imparatorluğunu ilân etti. Böylece Fransa'da yeniden geriye dönüş süreci başlamış oldu.

ÜÇÜNCÜ CUMHURİYET DÖNEMİ (1870-1946)

*1870'de Fransa'nın Almanya tarafından yenilgiye uğratılması güçlü sanılan imparatorluğun da yıkılmasına yol açtı. Geçici olarak kurulan hükümet ateşkes imzaladı.

DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ CUMHURİYET DÖNEMİ

*13 Mayıs 1958'de Cezayir'de başlayan isyan 4. Cumhuriyetin sonu oldu.

*1 Haziran 1958'de parlamento General de Gaulle'eyi hükümet başkanlığına getirdi

ve Ona yeni bir anayasa yapma yetkisi verdi.

*Böylece Fransa'da 5.Cumhuriyet dönemi başladı.

